3. İÇTİHAT

Sizce dinî sorulara cevap verebilmek için ne gibi özelliklere sahip olunmalıdır?

İçtihat, sözlükte zor ve meşakkatli bir işi gerçekleştirmek için güç ve çaba sarf etmek manasında kullanılmaktadır.[2] İçtihadın terim anlamı, ayet ve hadislerden hareketle fıkhî konularda fıkıh usulü ilkeleri doğrultusunda, bütün ilmî ve zihnî gücü kullanarak yeni hükümler ortaya çıkarmaktır. Bu şekilde Kur'an-ı Kerim ve hadislerde açıkça karşılığı bulunamayan yeni konulara Kur'an-ı Kerim ve sünnet çerçevesinde yeni çözümler bulabilmek için çalışan ve çözüm üreten İslam hukuk bilginlerine de müçtehit denilmektedir.[3]

Nasların sayı itibariyle sınırlı, fıkha konu olan olayların ise günden güne arttığını düşündüğümüzde içtihadın zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. İslam dini son ilahî din olup her çağa hitap eden ve kendini yenileyebilen bir mekanizmaya sahiptir. İçtihada başvurmadan karşılaşılan meselelerin tamamına çözüm bulabilmek mümkün değildir.

Müslümanlar, içtihat sayesinde kıyamete kadar karşılaşacakları her meseleyi çözebilecek bir metoda sahiptirler ve içtihat aracılığı ile karşılaştıkları dinî meselelere çözüm üretebilmektedirler.

İçtihat yapmaya ehil olabilmek için;

1. Arapça'yı bilmek: Fıkıh usulü bilginleri müçtehidin Arapça'ya hakim olmasının gerekliliği noktasında ittifak etmişlerdir. Çünkü İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve sünnet Arapça'dır. Müçtehidin, Arapların hitabını ve dildeki incelikleri anlayabilecek ve sözün açığını kapalısını, hakikatini mecazını, özelini genelini, doğrudan ya da dolaylı anlamını birbirinden ayırabilecek seviyede Arapça bilgisine sahip olması gerekir. Buna göre müçtehit, Kur'an'ı dil bakımından bilmeli, bu bağlamda lügat, sarf, nahiv, meânî ve beyân bilgisine sahip olmalı; lafızların hâs - âm, müşterek, mücmel, müfesser, nâsih ve mensuh gibi durumlarını da bilmelidir.

2. Kur'an ilmine sahip olmak: Müçtehit, başta ahkam ayetleri olmak üzere Kur'an'ın tamamını bilmenin yanı sıra Kur'an ilimlerini de bilmelidir. Bu bağlamda müçtehit, esbab-ı nüzul, nasih-mensuh, muhkem- müteşabih, mekki-medeni, garibu'l-Kur'an, i'cazü'l-Kur'an gibi Kur'an ilimlerini bilmelidir. . Bu ilimler sayesinde müçtehit, Kur'an-ı Kerim'in nasıl bir ortamda indiğini, neleri ihtiva ettiğini, sure ve ayetlerinin nasıl tertip edildiğini vb. hususları bilir. Bu, Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ve ondan doğru hükümler çıkarılması açısından önemlidir

3. Sünneti bilmek: Bu şart üzerinde de ittifak vardır. Hadislerin âmm-hâs, mutlak-ı mukayyed, nâsih-mensûh gibi durumlarını, rivâyet yollarını, râvilerin derece ve hallerini, adâlet ve zabt gibi vasıflarını bilmek gerekir.

4. Üzerinde icmâ veya görüş ayrılığı olan konuları bilmek: Üzerinde ittifak (icmâ) edilen konuları bilmenin yanı sıra, sahabe ve onlardan sonra gelen müçtehidlerin ihtilafa düştükleri konuları da bilmek gerekir.

2 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 156.
3 MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 255.

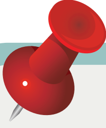
5. Kıyası bilmek: İçtihat, bütün yönleriyle kıyası bilmeyi gerektirir.

6. Hükümlerin amaçlarını bilmek.

7. Doğru bir anlayış ve takdir gücüne sahip olmak.

8. İyi niyetli ve sağlam inanç sahibi olmak.

Bunların dışında ayrıca içtihat mertebesine ulaşabilmek için şer'i delillerden hüküm çıkarma yolları, lafızlarla ilgili kurallar, deliller arasında tercih kaideleri, hikmetü't-teşrî ve makâsidü'ş-şeria gibi konuların da bilinmesi gereklidir. Bu bilgilere sahip olmanın yolu ise fıkıh usulünü bilmektir.

NOT ALALIM

İçtihat, ayet ve hadislerden hareketle fıkhî konularda fıkıh usulü ilkeleri doğrultusunda, bütün ilmî ve zihnî gücü kullanarak yeni hükümler ortaya çıkarmaktır. Yeni hüküm çıkaran kişiye müçtehit denilmektedir.